

Nr 301.

Av herr **Almkvist**, *angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.*

I nådig proposition nr 392 angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter med åtföljande utdrag av statsrådsprotokollet och förslag till kungörelser i ämnet föreslår Kungl. Maj:t bl. a., dels att dyrtidstillägg icke skall utgå till lärare i slöjd och hushållsgöromål vid folkskolor, dels att vid högre folkskolor, kommunala mellanskolor, småskoleseminarier, privatläroverk och folkhögskolor dyrtidstillägg, i fråga om de fyra förstnämnda skolformerna till icke ordinarie lärare, i fråga om folkhögskolorna till timlärare och övningslärare, skall utgå endast under förutsättning, att lära-rens tjänstgöring vid anstalten omfattar minst 15 timmar i veckan.

Den kungl. propositionen ansluter sig i huvudsak till »Betänkande och förslag rörande dyrtidstillägg vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter», som den 31 januari detta år avgivits av särskilt tillkallade sakkunnige. Däri påpekas bland annat, att vid folk- och småskolor vore anställda 379 särskilda lärare i manlig slöjd, 883 särskilda lärare i kvinnlig slöjd och 239 särskilda lärare i huslig ekonomi (betänk. s. 60), under det att nära hälften av antalet lärare i de obligatoriska ämnena även undervisa i slöjd. Av ordalagen synes framgå, att undervisningen i huslig ekonomi uteslutande bestrides av facklärarinnor. Genom Kungl. Maj:ts förslag uteslutas sålunda från dyrtidstillägg bland annat 1,501 lärare och lärarinnor vid folkskolor. Av ordalagen i den kungl. propositionen (s. 16) att döma förefaller det, som om den omständigheten, att ifrågavarande personal blott utgör ett mindretal, kunde utgöra ett

skäl att utesluta den från ifrågavarande förmån. Från statsreglerings-synpunkt torde emellertid dessa lärares och lärarinnors ringa antal snarare vara ett skäl för att ta dem med. För dem själva innebär det uppenbarligen i deras ekonomiska betryck ingen tröst eller hjälp, att de äro få. Som det egentliga skälet att utesluta lärare i slöjd och huslig ekonomi från förmånen av dyrtidstillägg för 1920 angives emellertid, att från och med 1920 för utgående av statsbidrag till ifrågavarande undervisning fastställts nya bestämmelser, ägnade att bereda lärarepersonalen en löneförbättring av mera definitiv karaktär (betänk. s. 228). Enligt beslut av 1919 års riksdag skall arvode åt lärarinna i hushållsgöromål utgå med minst 255 kronor för varje kurs omfattande minst 34 dagar. Det största antal kurser en lärarinna kan ge torde vara sju. I städer, där undervisningen vanligen är utsträckt över hela läsåret med en dag i veckan för varje avdelning, kan hon omöjligen medhinna mer än 6 kurser. Men även om man räknar med sju kurser à 255 kronor, blir årslönen högst 1,785 kronor. De naturaförmåner, som obligatoriskt tillkomma lärarinnan (middagar), kunna ej uppskattas till något vidare belopp. Till jämförelse må erinras om, att lärarinnor vid lanthushållsskolor enligt beslut av 1919 års riksdag i lön äga uppbära (för två längre kurser, d. v. s. helt arbetsår) kronor 2,500, jämte bostad och bränsle, och att för 1920 dessutom dyrtidstillägg för dem ställer i utsikt (kungl. proposition nr 366); att enligt Kungl. Maj:ts förslag lärarinnor i slöjd och hushållsgöromål vid folkhögskolor skulle få dyrtidstillägg; slutligen att enligt ovan angivna proposition nr 392 kvinnlig ämneslärare (icke-familjeförsörjare) vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle som begynnelseavlöning, med inbegrepp av föreslaget dyrtidstillägg, uppbära i småskola kronor 2,215:20 öre, i folkskola kronor 3,226:90, i bägge fallen utom fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning. Propositionerna äro för lärarinna i hushållsgöromål i folkskola uppenbart alltför oförmånliga för att vara rättvisa. Det torde vara svårt att motivera, varför skolkökslärarinnorna icke skola få dyrtidstillägg, men väl lanthushållslärarinnorna, ehuru avlöningen för båda kategorierna reglerades av samma riksdag 1919.

För lärare i slöjd är situationen ännu betänkligare. Enligt beslut av 1919 års lagtima riksdag skall arvode för lärare i slöjd utgå med minst 1:20 kronor för varje undervisningstimme. Även om man räknar med 30 undervisningstimmar i veckan och 36 arbetsveckor för år — vilka tal till och med äro högre än dem man i allmänhet räknar med — kommer man till 1,080 timmar per år, och med en minimiavlöning av kronor 1.20 blir årslönen 1,296 kronor. Denna lön är så låg, att det snarast

ser ut som ett förbiseende, att timarvodet blivit satt så lågt. Vi torde i detta sammanhang få erinra om, att folkskoleöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1918 yrkat, att lärarinnor i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd i fråga om anställning skulle likställas med ämneslärarinnor, och att sådana lärarinnor med full tjänstgöring skulle åtnjuta en grundlön av minst 1,600 kronor. Att såsom skett i 1919 års statsverksproposition (8:de huvudtiteln, s. 578) »av statsfinansiella skäl ståna vid» ett vida lägre belopp, synes så mycket mindre lämpligt, som både regering och riksdag på sista tiden visat ett starkt och väl motiverat intresse just för de praktiska ämnena. Vill man stärka dessa ämnens ställning inom vårt uppfostringsväsen, gives det blott två verkligt effektiva medel, dels att giva dem en fastare ställning i skolorna, dels att avlöna lärare och lärarinnor i deras ämnen efter samma måttstock som lärarpersonalen i läsämnen. Hela denna fråga kan emellertid givetvis icke nu upptagas till behandling. Vi inskränka oss till att yrka, att lärarpersonalen i slöjd och hushållsgöromål icke måtte bli i avlöningshänseende, i jämförelse med lärarpersonalen i läsämnen ännu sämre ställd, än den efter beslut av 1919 års riksdag tills vidare blivit. Om dyrtidstillägg beviljas även lärarpersonalen i slöjd och hushållsgöromål efter samma grunder, som Kungl. Maj:t föreslår för lärarpersonalen i läsämnen, torde detta vålla en ökning i utgifterna på omkring en miljon kronor. Beloppet synes i och för sig betydligt, men i jämförelse med föreslagna 37,850,000 kronor förefaller det icke avskräckande. I alla händelser är det icke tilltalande att spara in ett mindre belopp genom en orättvisa mot vissa lärare och lärarinnor, vilkas betydelse inom vårt skolväsen, statsmakterna nu mera än annars skatta högt.

Lärarinnor i hushållsgöromål äro emellertid blott till en mindre del hjälpta, även om dyrtidstillägg enligt ovanstående yrkande principiellt tillerkännes dem. Kungl. Maj:t föreslår nämligen, att dyrtidstillägg skall utgå endast till lärare (lärarinna), som har en tjänstgöring vid vederbörande läroanstalt av minst 15 timmar i veckan. Detta timantal motsvarar i skolkök 3 dagars undervisning i veckan. Där undervisningen är utbredd över hela skolåret, såsom fallet i regel är vid folkskolorna i städer och liknande samhällen, vid kommunala mellanskolor, småskoleseminarier och privatläroverk, är skolköklärarinnan vid en och samma anstalt i regel upptagen blott en eller två dagar i veckan. Endast de större städernas folkskolor ha under ett år tre eller flera avdelningar i skolkök. Det är under sådana förhållanden ganska vanligt, att en skolköklärarinna undervisar i två eller tre skolor. Hon kan

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 3 saml. 123 häft. (Nr 300—301.) 2

uppenbarligen icke existera på sina löneförmåner utan att göra så. Då nu, som Kungl. Maj:t påpekar (prop. 392, s. 15), vid avlöning av två eller flera befattningar i statens tjänst dyrtidstillägget beräknas å de sammanlagda löneförmånerna, och då Kungl. Maj:t föreslår, att lärarinna i slöjd och hushållsgöromål vid folkhögskola må, i fall hon är anställd jämväl vid lanthushållsskola, åtnjuta dyrtidstillägg, därest hennes sammanlagda tjänstgöring vid skolorna uppgår till minst 15 timmar i veckan, synes det vara billigt och rättvist, att över huvud taget lärarinna i hushållsgöromål skall äga i fråga om det stadgade antalet veckotimmar räkna tillsammans sin tjänstgöring i olika statsunderstödda läroanstalter.

Det är för övrigt åtskilliga lärarinnor, som i alla händelser bli uteslutna genom föreskriften om 15 veckotimmar som minimum. Som ovan påpekats är det en mängd skolor, som ha undervisning i skolkök blott en dag i veckan. Man kan ju möjligen anse, att en lärarinna, som har undervisning blott en dag i veckan, måste ha sin huvudsakliga sysselsättning och sin huvudsakliga inkomst från annat håll, och att det sålunda för hennes ekonomi knappast spelar någon roll, om hon får eller icke får dyrtidstillägg på detta arvode. Vi påpeka emellertid, att under 1919 rätt till dyrtidstillägg vid privatläroverken tillkom samtliga timlärare, sålunda även skolkökslärarinnor, oberoende av tjänstgöringens omfattning. På samma sätt ha timlärare vid kommunala mellanskolor utan begränsning i timantal fått krigstidshjälp för 1917 samt tillfällig löneförbättring och extra krigstidstillägg 1918. Å andra sidan är det visserligen sant, att till lärare vid folkhögskolor dyrtidstillägg utgått blott under förutsättning av minst 15 undervisningstimmar i veckan. Om en begränsning anses nödvändig, torde man emellertid särskilt i fråga om skolkökslärarinnor lämpligen kunna stanna vid 6 timmar i veckan, vilket timantal i fråga om skolkökslärarinnor vid privatläroverk utgör villkor för beräkning av tjänsteår.

Vi föreslå sålunda, att riksdagen i anledning av kungl. proposition nr 392 måtte besluta,

att dyrtidstillägg vid de statsunderstödda undervisningsanstalter, som i samma nådiga proposition avses, skall utgå för år 1920 även till lärare i slöjd och hushållsgöromål;

att lärare, som undervisa i två eller flera olika statsunderstödda läroanstalter, må åtnjuta dyrtidstillägg

för sammanlagd tjänstgöring, dock att, om tjänstgöringen är förlagd blott till *en* anstalt, dyrtidstillägg må utgå vid en tjänstgöring av 6 veckotimmar.

Stockholm den 11 april 1920.

N. J. F. Almkvist.
